[1]भुजः, [2]भोगः; इमानि रूपाण्यधिकान्यत्रेति विशेषः।

(1164) "भुवोऽवकल्कने" (X-चुरादिः-1748. सक. सेट्. उभ.)

"अवकल्कनम्=मिश्रीकरणम्। भावयति दध्नौदनम्। अनित्यण्यन्तत्वार्था पञ्चमी। 'विकल्कने' इति नन्दी। 'भावयेद् ब्राह्मणं तपः।'—" इति क्षीरस्वामी। "अवकल्कनं=चिन्तनम्। इति काश्यपः। क्वचित् स्वामिग्रन्थेऽनुकल्कनम्-इति पठित्वा, 'अनुकल्कनम्=मिश्रीकरणम्।' इति दृश्यते। ....विकल्कनम्=विपाचनम् (=[3]विपक्वीकरणम्।) तथा च प्रयुज्यते—'तपो भावितमात्मानम्—' इति। '—अवकल्पने' इत्यपरे। तथा च धनपालः ..." इति मा. धा. वृत्तिः।

'मूलशुद्धिस्त्वत्र कीदृशी? इति न विद्मः।' इति पुरुषकारः।

'सत्तायां भवति, प्राप्तौ णिचि भावयते तङि।
भवते शपि, तत्रैव भावयत्यवकल्कने॥' (श्लो. 3) इति देवः।

भावकः-विका, [4]बिभावयिषकः-षिका, भावयिता-त्री, बिभावयिषिता-त्री; [5]भावयन्-न्ती, बिभावयिषन्-न्ती; भावयिष्यन्-न्ती-ती, बिभावयिषिष्यन्-न्ती-ती;

---

1. इगुपधलक्षणे कर्तरि कप्रत्यये रूपमेवम्।
2. 'हलश्च' (3-3-121) इति संज्ञायां घञि 'चजोः कु—' (7-3-52) इति कुत्वे च रूपमेवम्। 'भोगः= सर्पकायः।' इति क्षीरस्वामी। "अथवा भोगशब्दः शरीरवाच्यपि दृश्यते। तद्यथा— 'अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुम्—' (ऋ. वे. 6-75-14) अहिरिव शरीरैरिति गम्यते" इति भाष्य (5-1-9) वचनप्रामाण्यात् शरीरसामान्ये भोगशब्दस्य वृत्तिरिति गम्यते।
3. 'प्रभावुकमन्नं भवति।' इति काशिकायाम् (3-2-154) उदाहृतम्। तस्यान्नविशेष्यकत्वेन विपक्वीकरणार्थे वृत्तिरस्य धातोः इति काशिकासम्मतमिति ज्ञेयम्।
4. ण्यन्तात् सनि, 'ओः पुयण्ज्यपरे' (7-4-80) इत्यभ्यासे इकारः। एवमुत्तरत्रापि ज्ञेयम्।
5. 'भू अवकल्कने' इति पठितव्ये सति, 'भुवोऽवकल्कने' इति पाठः 'अनित्यण्यन्तत्वार्थं पञ्चमी।' इति ज्ञापयतीत्याहुः। तेन णिजभावपक्षे, धातोश्चिन्तनार्थकत्वे अकर्मकत्वेन, चिन्तनस्य च चित्तवत्कर्तृकत्वेन 'अणावकर्मकात् चित्तवत्कर्तृकात्' (1-3-87) इति ण्यन्तात् परस्मैपदमेव। मिश्रीकरणाद्यर्थान्तरे तु यथासम्भवमात्मनेपदमपि धातोरस्य भवतीत्यपि बोध्यम्।